

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET JURIŠIĆ PROTIV HRVATSKE (BR. 2)

(Zahtjev br. 8000/21)

PRESUDA

Članak 8. • Pozitivne obveze • Obiteljski život • Kontinuirano neizvršenje sudskih odluka kojima su podnositelju zahtjeva dodijeljeni susreti i druženje sa sinom, nije uzrokovano nedostatkom revnosti nadležnih tijela • Nadležna tijela poduzela su brojne korake kako bi omogućila ostvarivanje susreta i druženja, u skladu s najboljim interesima djeteta, a koji su uglavnom bili neuspješni zbog ponašanja roditelja • Članak 46. • Ispitivanje od strane Suda u ovom predmetu ograničeno na novo razdoblje i nove domaće sudske odluke, nakon prethodnog utvrđenja povrede članka 8.

STRASBOURG

7. srpnja 2022.

KONAČNA

7. listopada 2022.

Ova će presuda je postala konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Jurišić protiv Hrvatske (br. 2),

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Marko Bošnjak, *predsjednik*,

Péter Paczolay,

Alena Poláčková,

Erik Wennerström,

Raffaele Sabato,

Lorraine Schembri Orland,

Davor Derenčinović, *suci*,

i Liv Tigerstedt, *zamjenica tajnice Odjela*,

uzimajući u obzir:

zahtjev (br. 8000/21) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin g. Stjepan Jurišić („podnositelj zahtjeva”) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 25. siječnja 2021.;

odluku da se Vladu Republike Hrvatske („Vlada”) obavijesti o zahtjevu; očitovanja stranaka;

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 7. lipnja 2022.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

UVOD

1. U presudi u predmetu *Jurišić protiv Hrvatske* ([Odbor], br. 29419/17, 16. siječnja 2020.), Sud je utvrdio povredu članka 8. Konvencije zbog neizvršenja sudskih odluka kojima je podnositelju zahtjeva dodijeljeno pravo na susrete i druženje sa sinom. Izvršenje te presude još uvijek je u tijeku pred Odborom ministara. Ovaj predmet odnosi se na dugotrajnu nemogućnost podnositelja zahtjeva da ostvari susrete i druženje sa svojim sinom.

ČINJENICE

2. Podnositelj zahtjeva rođen je 1970. godine i živi u Sesevskom Kraljevcu. Zastupao ga je g. H. Čačić, odvjetnik iz Bjelovara.

3. Vladu je zastupala njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Pozadina predmeta može se sažeti kako slijedi.

5. U presudi u predmetu *Jurišić protiv Hrvatske* ([Odbor], br. 29419/17, 16. siječnja 2020.) Sud je utvrdio povredu članka 8. Konvencije zbog neizvršenja sudskih odluka kojima je podnositelju zahtjeva dodijeljeno pravo na susrete i druženje sa sinom, I.R., rođenim 2006. godine. Izvršenje te presude još uvijek je u tijeku pred Odborom ministara.

6. Godine 2021. podnositelj zahtjeva podnio je novi zahtjev Sudu tvrdeći da su naknadna odluka donesena u njegovu predmetu i njegova kontinuirana nemogućnost ostvarivanja susreta i druženja sa sinom dovele do novog kršenja njegovih konvencijskih prava.

7. Relevantne činjenice, koje se odnose na naknadno razdoblje (vidi gore navedenu presudu *Jurišić*, stavak 53.), mogu se sažeti kako slijedi.

I. PRVI OVRŠNI POSTUPAK

8. U kontekstu ovršnog postupka radi ostvarivanja susreta i druženja između podnositelja zahtjeva i I.R.-a, kako je određeno u pravomoćnoj sudskoj odluci od 14. svibnja 2010., prema kojoj je podnositelj zahtjeva trebao vidati I.R.-a svaki drugi vikend i dio školskih praznika (vidi gore navedenu presudu *Jurišić*, stavak 15.), dana 20. svibnja 2019. sud je saslušao psihijatra J.G.-a, koji je liječio dijete četiri godine. J.G. je izjavio da bi podvrgavanje djeteta drugom vještačenju, kako je odredio žalbeni sud (vidi gore navedenu presudu *Jurišić*, stavak 49.), ili njegovo saslušanje na sudu imalo daljnje negativne posljedice za njega. Predložio je da se susret podnositelja zahtjeva i I.R.-a nekoliko puta održi u njegovoj ordinaciji kako bi započeli stvaranje odnosa povjerenja. Podnositelj je odbio taj prijedlog navodeći da ne vjeruje J.G.-u jer je pristran i „manipulira djetetom”. Taj je prijedlog bio prihvatljiv sudu, ali budući da ga je podnositelj zahtjeva odbio, sud nije bio ovlašten naložiti takve susrete jer nije mogao izmijeniti pravomoćno rješenje o ovrsi.

9. Dana 29. siječnja 2020. Općinski sud u Slavonskom Brodu po drugi je put obustavio ovrhu pravomoćne sudske odluke (za prvu odluku o obustavi vidi gore navedeni predmet *Jurišić*, stavak 48.). Umjesto provođenja novog vještačenja, sud se pozvao na nalaz i mišljenje psihologinje J.B. od 6. rujna 2018., koja je provela vještačenje u odnosu na oba roditelja i dijete za potrebe usporednog kaznenog postupka protiv majke. U tom je nalazu, kao i svi drugi vještaci u predmetu, vještakinja utvrdila da bi postupna uspostava kontakta između podnositelja i djeteta bila primjerenija te da bi uporaba prisile radi ostvarivanja prava podnositelja na susrete i druženje kako su utvrđeni zastarjelim rješenjem o ovrsi iz 2010. bila kontraproduktivna i dodatno bi traumatizirala dijete. Sud je utvrdio da, zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na susrete i druženje na način utvrđen rješenjem od 14. svibnja 2010. i odbijanja stranaka da postignu novi dogovor, te budući da sud u ovršnom postupku nije bio ovlašten izmijeniti pravomoćno rješenje o ovrsi, mora obustaviti ovrhu jer je rješenje nemoguće izvršiti. Pritom je sud naglasio da će u postupku radi izmjene odluke o pravima na susrete i druženje koji je već bio u tijeku (vidi stavak 11. i dalje ove presude), sud imati mogućnost precizno utvrditi mjesto, vrijeme i način ostvarivanja susreta i druženja, kao i obveze roditelja s ciljem razvijanja emocionalne bliskosti između podnositelja zahtjeva i djeteta.

10. Žalbu podnositelja zahtjeva protiv te odluke Županijski sud u Zagrebu odbio je 17. lipnja 2020., a ustavnu tužbu koju je podnositelj podnio, Ustavni sud Republike Hrvatske proglasio je nedopuštenom 21. listopada 2020.

II. NOVI POSTUPAK U VEZI SUSRETA I DRUŽENJA

11. U međuvremenu, u novom postupku za izmjenu odluke o susretima i druženjima koji je 2019. pokrenula djetetova majka M.R., Općinski sud u Slavonskom Brodu imenovao je djetetu posebnu skrbnicu. Nakon razgovora s I.R.-om, posebna skrbnica obavijestila je sud da je dijete „spremno dati ocu još jednu šansu da se vide u ordinaciji dr. J.G.-a, gdje bi imao priliku dokazati da je dobar”. Podnositelj zahtjeva nije prihvatio taj prijedlog.

12. Nadležni Centar za socijalnu skrb predložio je susrete podnositelja i njegova sina svakog petka na neutralnom mjestu i bez nazočnosti majke.

13. Dana 2. studenoga 2020. sud je donio novo rješenje o susretima i druženju kojim je odredio održavanje susreta između podnositelja zahtjeva i njegova sina svaki tjedan na neutralnom mjestu, u skladu s prijedlogom Centra. Prema odluci suda, nakon što ti susreti postanu kontinuirani i nakon što se uspostavi odnos povjerenja, susreti se trebaju održavati svakog drugog vikenda i tijekom dijela školskih praznika. Mjerodavni dio odluke suda glasi kako slijedi:

“Iz iskaza stranaka, [i] isprava koje prileže ovome spisu...razvidno je da su se između stranaka vodili mnogobrojni postupci proizašli upravi iz činjenice da majka...nije omogućila ocu susrete i druženja s djetetom, da ista pored činjenice da je primarni roditelj odnosno onaj kojemu je odlukom suda povjereno na čuvanje i odgoj djeteta mlt. I.R.... nije poduzela ništa kako bi približila dijete ocu, kako bi...prihvatila stručnu pomoć koja joj je kroz postupke pružana. Čak naprotiv, nije se odazivala na pozive Centra, svojim ponašanjem je utjecala da postupak traje duže od predviđenog i s ciljem da onemogućí provedbu ovrhe.

S druge strane [podnositelj zahtjeva] sa svoje strane ne prihvaća činjenicu da su kod djeteta problemi takve prirode da mu je potrebna pomoć liječnika, a uslijed čega isti negira stručnost vještaka, dijagnoze postavljene od strane liječnika koji brinu o njegovu djetetu. Upitnim postavlja ne samo stručnost liječnika i vještaka koji su saslušani u ovršnom, kaznenom i izvanpamičnim postupcima, isti upire na nestručnost svih djelatnika i suda i centra za socijalnu skrb i inzistira na održavanju susreta i druženja [s djetetom] onako kako to njemu odgovara i u mjestu kako to njemu odgovara...

Naime, već u [ranijem] postupku [doktorica i psihologinja] su spomenule potrebu postupnog približavanja oca i djeteta, bez naglog odvajanja djeteta od majke. Obzirom na do tada djetetovo psihofizičko stanje, njegov psihoterapeut dr. J.G., apelira na postupno približavanje oca i djeteta te nudi svoju pomoć u realizaciji istog, pozivajući roditelja i dijete u svoju ordinaciju (kojem pozivu se [podnositelj zahtjeva] nije odazvao). Jednako tako i postojeća medicinska dokumentacija sadrži preporuke liječnika za poduzimanje mjera u vidu postupnog približavanja djeteta ocu.

Iz iskaza stranka i analizirajući iste utvrđeno je da kontakti između oca i djeteta nikada nisu zaživjeli, da su odluke suda koje su se odnosile na način održavanja osobnih odnosa djeteta i oca bile opstruirane do te mjere da se dijete na susrete i druženja odvodilo uz nazočnost djelatnika policije kao i djelatnika Centra za socijalnu skrb, da su roditelji mit. I.R. komunicirali isključivo putem suda, da nikada nisu postigli kvalitetan dijalog vezan za potrebe zajedničkog djeteta, da su se pri dolasku oca po dijete i u međusobnoj komunikaciji članova obitelji izricale prijetnje neovisno o to me što je istima bilo nazočno dijete, a pri tome oba roditelja su bila svjesna da takvim postupcima direktno utječu na psihofizičko zdravlje i razvoj svoga djeteta.

Iz iskaza stranaka za zaključiti je da su obje stranke usmjerene isključivo na ostvarivanje svojih prava koje imaju kao roditelji mlt. I.R. Njihovi postupci ...isključivo su determinirani nastojanjem da se dokažu kao roditelji koji imaju određena prava. Obje stranke iskaz daju nastojeći onog drugog roditelja prikazati kao osobu koja je prema djetetu netolerantna. Dakle, iskazi se isključivo svode na opravdanje postupaka koje je svatko od njih poduzeo uz navod kako su ti postupci bili u dobrim namjerama, a pri tome oboje zaboravljaju da svojim postupcima direktno vrijeđaju pravo djeteta da ima oba roditelja, pravo djeteta da se druži i kontaktira i sa roditeljem sa kojim ne živi.

Drugim riječima susreti i druženja sa roditeljem sa kojim dijete ne živi je pravo djeteta, a ne roditelja, susreti i druženja se određuju u interesu i radi dobrobiti djeteta njegovog cjelovitog psihofizičkog razvoja.

No, postupci oba roditelja koji se protive interesima vlastitog djeteta su za njegov pravilan razvoj nasilje, jer mu niti jedno od njih ne dozvoljava da misli izvan konteksta onoga sa kim je trenutno. Napose, jer mu roditelji, a uslijed svog nezadovoljstva i nerazriješenih međusobnih odnosa, onemogućuju da se ostvari, da se pravilno razvija. Upravo takav međusobni odnos doveo je do toga da se opstrukcijom susreta i druženja direktno krše prava njihova zajedničkog djeteta i to ne od institucija koje donose odluke, nego upravo od samih roditelja.

Dakle, nisu institucije spriječile susrete i druženja, naprotiv sve je poduzeto da se zaštite prava i dobrobit mlt. I.R., a ta se prava djeteta štite u odnosu na njegove roditelje koji ta prava krše, pri čemu ignoriraju upozorenja upravo tih institucija i stručnjaka (kojima obje stranke odriču važnost) da su svojim ponašanjem ne jedno, nego oboje, narušili zdravlje svoga djeteta.

Da je prednje navedeno točno, napose je razvidno iz niza odluka kojima se nastojalo privremenim rješenjima uspostaviti dijalog i postići sporazum. Međutim, niti jedna odluka nije odgovarala i niti jedan sporazum stranaka nije bio realiziran.

Takav odnos obje stranaka isključivo pokazuje njihovu nezainteresiranost i pasivnost za prava njihova djeteta jer je očigledno kako oboje smatraju daje ta odluka donesena radi njih dvoje, njihovih prava ili konačno daje takva odluka i njezino postojanje samo sebi svrha. Drugim riječima evidentan je inertan stav oba roditelja prema pravima djeteta, prema njegovoj dobrobiti te svjesno i namjerno manipuliranje oba roditelja u svrhu trajanja, kako ovoga, tako i drugih postupka, čime se direktno, svjesno i namjerno utječe na djetetova prava.

Smatra se važnim naglasiti da Obiteljski zakon Republike Hrvatske odnos roditelja i djece temelji na pravnom standardu djeteta i odgovornosti roditelja sukladno Konvenciji o pravima djeteta. Opstrukcija susreta i druženja zasigurno je kršenje prava mlt. I.R. Postupci majke, kojima nastoji potpuno odvojiti dijete od oca, direktno utječu na pravo njihova zajedničkog djeteta i takvi postupci ne mogu se opravdati nikakvom brižnosti i brigom za dijete jer oni to nisu. Krivi postupci ne mogu se opravdati dobrim namjerama jer sud tijekom ovoga postupka nije utvrdio da takve namjere i postoje. Ovaj postupak je također jedan u nizu nastojanja majke da na legalan način uz opravdanje trajanja postupka i nepostojanja konačne odluke, spriječi bilo kakva druženja i kontakte između oca i djeteta, a sve to opet na štetu prava djeteta koje joj je povjereno na čuvanje i odgoj.

Majka je odbila stručnu pomoć djelatnika Centra za socijalnu skrb...onemogućavala je djelatnike istog Centra da obavljaju stručni nadzor u obitelji, nije se odazivala pozivima istih da dovede dijete na psihologijski razgovor, a što sve samo potvrđuje i upućuje na zaključak da je ista poduzela sve kako bi opstruirala bilo kakav kontakt djeteta i oca.

Otac djeteta, sa druge strane, prilikom dolaska na susrete i druženja i u slučaju kada je vidio da dijete odbija ići sa njime, inzistira na istome, poziva policiju, psihologa .. .Uvijek kada bi došlo do neslaganja između njega i majke oko bilo kakvog pitanja pa i pitanja da li je određena igračka dobra za dijete, pozivao bi policiju, a koji postupci su kao i verbalni sukobi sa majkom djeteta, dovodili i dovode do straha koje dijete ima od svakog takvog susreta njegovih roditelja, koji nisu u stanju na zreo način i normalnim dijalogom dogovoriti bilo koje pitanje vezano za potrebe djeteta. Nastavno na navedeno, sam pristup [podnositelja zahtjeva] prema zdravstvenom stanju djeteta kojega negira, kao i njegov odnos prema provedenim vještačenjima i ignoriranje istih, s jedne strane je odbijanje oca da prihvati da dijete ima zdravstvene probleme, a s druge strane isto utječe na njegovu nepripremljenost prilikom obraćanja djetetu u situacijama kada je za to imao priliku, a zbog čega je ono što je mislio da je šala dijete doživjelo kao uvredu i podsmjeh. Uslijed toga, dijete se još više udaljuje od oca i potvrđuje njegov stav i mišljenje o njemu.

Iako su zdravstveni problemi djeteta eskalirali u vrijeme provođenja ovrhe, daljnje traumatiziranje djeteta dovelo je do toga da mlt. I.R. danas ima strahove, strahove od oca, od odvajanja od majke i bez obzira na to je su li ti strahovi opravdani ili ne, oni postoje i kao takvi utječu na zdravstveno stanje djeteta zbog čega se dijete mora liječiti. Iako je i tijekom ovršnog postupka...dr. J.G. predložio da pomogne djetetu ali i roditeljima na način da oboje s djetetom dođu u njegovu ordinaciju ..., [podnositelj zahtjeva] je to odbio, a i tijekom ovoga postupka odbija suradnju s imenovanim liječnikom, smatrajući daje isti pristran jer je sudjelovao u postupcima kao svjedok , pri čemu zanemaruje da je mlt. I.R. u dugogodišnjem tretmanu i liječenju kod imenovanog liječnika i daje isti ako je svjedočio, govorio samo i uvijek u najboljem interesu za dijete.

...

Ovaj sud, postupajući po prijedlogu M.R., nije mogao usvojiti njen prijedlog ... Međutim, uslijed trajanja postupaka došlo je, na štetu mlt. I.R., do otuđenja djeteta od oca... S druge strane, majka djeteta mora prihvatiti činjenicu da za pravilan razvoj zajedničkog djeteta, treba istom omogućiti viđanja i druženja s ocem....Dakle za fizički, emocionalni, intelektualni, socijalni i moralni razvoj djeteta važna je stabilnost i neprekinuta podrška obitelji i okoline. Zato je važno djeci odvojenih roditelja osigurati kontinuitet odnosa sa oba roditelja ... Sve prednje navedeno ističe se kako bi se naglasilo da svaka manipulacija djecom i institucijama direktno šteti djetetu, njegovoj dobrobiti, a u slučaju kada sami roditelji ne žele shvatiti svoju ulogu u razvoju i životu djeteta, institucije koje pružaju zaštitu djeteta, istu moraju i pružiti ... Pri tome se, dakle, ne smije dozvoliti roditelju/roditeljima da radi vlastitih interesa dobiju zaštitu na štetu dobrobiti i interesa djece.

U takvim situacijama kada se roditelji ne ponašaju zrelo i ne vode računa o djetetovim emocionalnim potrebama, kao što je u konkretnom slučaju, dijete razvija nesigurnost, boji se voljeti jednog roditelja ili pokazati ljubav prema drugom roditelju u prisutnosti onoga drugoga, a zapravo čeznu i za dobrim odnosom i sa onim drugim.... Iz razgovora mlt. I.R. sa psihologom i posebnom skrbnicom upravo je vidljivo prednje navedeno, dijete se bori sa željom da bude s ocem, da održava susrete i druženja sa istim ali u nastojanju da ne izgubi naklonost majke ... Dijete koje ocu „daje još jednu šansu ‘ nije dijete koje ne želi susrete, nije dijete koje se boji oca i koje nije sigurno što želi. Dječak I.R. je danas dijete koje nije nesigurno (pa isti je u školi odličan učenik ima prijatelje, druži se, ima izvanškolska aktivnosti). Nesigurni su roditelji koji dijete koriste kao sredstvo za rješavanja svojih narušenih partnerskih odnosa ..."

14. Povodom žalbi obiju stranaka, dana 10. svibnja 2021. Županijski sud u Zagrebu potvrdio je prvostupanjsku odluku, koja je time postala pravomoćna.

III. DRUGI OVRŠNI POSTUPAK

15. Nakon donošenja gore navedenog novog rješenja o održavanju susreta i druženja, podnositelj je 2. i 9. siječnja 2021. s predstavnikom Centra otišao djetetovoj kući. Prvi put kada su najavili dolazak nitko im nije otvorio vrata, a drugi put je I.R. otvorio vrata i odbio svaki kontakt s podnositeljem.

16. Dana 25. lipnja 2021. majka M.R. dovela je dijete na susret s podnositeljem u skladu s novim rješenjem o održavanju susreta i druženja. Podnositelj zahtjeva i M.R. počeli su se svađati i dijete je napustilo prostor rekavši da ima četrnaest godina, da je njegovo mišljenje važno i da ne želi biti ondje.

17. Na sljedećem dogovorenom susretu 2. srpnja 2021. roditelji su se opet svađali i međusobno optuživali za zlostavljanje djeteta. I.R. je prigovorio rekavši da ga nitko ne bi trebao moći prisiliti da čini nešto što on ne želi. Podnositelj mu je odgovorio da će njegova majka završiti u zatvoru jer mu ne dopušta da vidi sina. Dijete je zatim napustilo prostoriju. Prema službenom izvješću sa susreta, cijelo to vrijeme podnositelj je stajao prekriženih ruku, ne gledajući u dijete i ne pokušavajući uspostaviti kontakt s njim, te je bio usredotočen na djelatnike Centra tražeći od njih da mu pomognu u ostvarivanju njegovih prava.

18. Na sljedećem dogovorenom susretu 7. srpnja 2021. dijete je odmah reklo da ne želi ostvarivati kontakt s ocem koji ga je, prema njegovim riječima, zlostavljao dok je bio mlađi.

19. Dana 20. i 27. kolovoza 2021. dijete je odbilo razgovarati s ocem ili objasniti zašto ne želi imati nikakav kontakt s njim.

20. Dana 8. rujna 2021. podnositelj zahtjeva nije prisustvovao zakazanom susretu. Voditelj nadzora nad susretima predložio je djetetu da napiše pismo ocu u kojem će izraziti svoje osjećaje.

IV. KAZNENI POSTUPAK

21. Dana 15. srpnja 2020. Općinski sud u Slavonskom Brodu proglasio je M.R. krivom za sprječavanje kontakta podnositelja zahtjeva sa sinom u razdoblju od prosinca 2015. do kolovoza 2016. te ju je osudio na kaznu zatvora u trajanju od deset mjeseci uz primjenu uvjetne osude. Ta je presuda potvrđena u žalbenom postupku.

22. Dana 23. rujna 2021. Općinski sud u Slavonskom Brodu proglasio je M.R. krivom za sprječavanje kontakta podnositelja zahtjeva sa sinom u razdoblju od travnja do lipnja 2015. te ju je osudio na kaznu zatvora u trajanju od devet mjeseci uz primjenu uvjetne osude.

23. U razdoblju od travnja 2019. do veljače 2021. Centar je podnio još tri kaznene prijave protiv M.R. zbog neprovođenja odluka za zaštitu dobrobiti djeteta u daljnja tri razdoblja, od listopada 2018. do veljače 2021. Taj je kazneni postupak još uvijek u tijeku.

MJERODAVNI PRAVNI OKVIR

24. Mjerodavne odredbe domaćeg prava koje su bile na snazi u relevantno vrijeme izložene su u predmetu *K.B. i drugi protiv Hrvatske* (br. 36216/13, stavci 96. i 101. – 106., 14. ožujka 2017.).

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

25. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da unatoč svim novim odlukama u svojem predmetu još uvijek nije ostvarivao redovne susrete i druženje sa sinom, u suprotnosti s člankom 8. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

26. Vlada je ustvrdila da je ovaj zahtjev u potpunosti povezan s izvršenjem ranije presude Suda od 16. siječnja 2020., koje je u isključivoj nadležnosti Odbora ministara. Budući da u predmetu nije pokrenut nikakav novi postupak od donošenja prvotne presude Suda, ukidanje prvog rješenja o ovrsi i donošenje novog samo su dio mjera koje su domaća tijela poduzela u postupku izvršenja prvotne presude Suda. Te mjere redovito nadzire Odbor ministara i stoga je njihovo ispitivanje od strane Suda izvan njegove nadležnosti *ratione materiae*.

27. Vlada je nadalje ustvrdila da u predmetima kao što je predmet podnositelja zahtjeva, u kojima postoje opravdani posebni razlozi zbog kojih su podnositelji spriječeni ostvarivati kontakt sa svojom djecom, Odbor ministara nije spriječen zaključiti postupak izvršenja, čime je implicirala da je država ispunila svoje obveze na temelju članka 46. Konvencije i da su daljnje mjere ili nemoguće ili nepotrebne.

28. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da njegov zahtjev nije bio isključivo podnesen u vezi s propustom tužene države da izvrši presudu Suda od

16. siječnja 2020. U međuvremenu su donesene nove odluke kojima su dodatno povrijeđena njegova konvencijska prava. Konkretno, ovrha ranijeg pravomoćnog i izvršnog sudskog rješenja kojim se uređuju njegovi susreti i druženje sa sinom nezakonito je obustavljena i doneseno je novo rješenje o susretima i druženju.

2. Ocjena Suda

29. Pitanje podvrgavanja presudama Suda od strane visokih ugovornih stranaka nije u nadležnosti Suda ako nije otvoreno u kontekstu „postupka zbog neispunjenja obveze” predviđenog člankom 46. stavcima 4. i 5. Konvencije (vidi *Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden i drugi protiv Bugarske* (br. 2), br. 41561/07 i 20972/08, stavak 56., 18. listopada 2011.). Na temelju članka 46. stavka 2., Odbor ministara ima ovlast nadzirati izvršenje presuda Suda i ocjenjivati mjere koje su poduzele tužene države. Međutim, uloga Odbora ministara u području izvršenja presuda Suda ne sprječava Sud da ispita neki novi zahtjev koji se odnosi na mjere koje je tužena država poduzela prilikom izvršenja neke presude ako taj zahtjev sadržava nove relevantne činjenice povezane s pitanjima o kojima nije odlučeno u prvotnoj presudi (vidi *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske* (br. 2) [VV], br. 32772/02, stavci 61. – 63., ECHR 2009).

30. Mjerodavna opća načela u tom području sažeta su u predmetima *Moreira Ferreira protiv Portugala* (br. 2) ([VV], br. 19867/12, stavci 47. – 48., ECHR 2017 (izvadci)) i *Egmez protiv Cipra* ((odl.), br. 12214/07, stavci 48. – 56., 18. rujna 2012.). Sud naglašava da, u posebnom kontekstu kontinuirane povrede nekog konvencijskog prava nakon donošenja presude u kojoj je Sud utvrdio povredu tog prava tijekom određenog vremenskog razdoblja, nije neobično da Sud ispita drugi zahtjev koji se odnosi na povredu tog prava u naknadnom razdoblju (vidi, među drugim izvorima prava, predmet *Ivančoc i drugi protiv Moldavije i Rusije*, br. 23687/05, stavci 93. – 96., 15. studenoga 2011., u pogledu lišenja slobode koje traje; predmet *Wasserman protiv Rusije* (br. 2), br. 21071/05, stavci 36. – 37., 10. travnja 2008., o neizvršenju domaće presude; i predmet *Rongoni protiv Italije*, br. 44531/98, stavak 13., 25. listopada 2001., o duljini trajanja postupka). U takvim slučajevima „novo pitanje” proizlazi iz nastavka povrede na kojoj se temeljila prvotna odluka Suda. Međutim, ispitivanje od strane Suda ograničeno je na dotična nova razdoblja i sve nove prigovore iznesene u tom pogledu (vidi, primjerice, gore navedeni predmet *Ivančoc i drugi*).

31. Vraćajući se ovom predmetu, Sud primjećuje da je u presudi od 16. siječnja 2020. Sud utvrdio povredu podnositeljevih prava zajamčenih člankom 8. Konvencije zbog kontinuiranog neizvršenja rješenja domaće suda kojim se uređuju susreti i druženje podnositelja zahtjeva sa sinom. S obzirom na gore navedenu sudsku praksu (vidi stavak 30. ove presude, konkretno gore navedeni predmet *Egmez*, stavak 53.), u posebnom kontekstu

kontinuirane povrede prava podnositelja zahtjeva ne bi bilo neobično da Sud ispita drugi zahtjev koji se odnosi na povredu tog prava u naknadnom razdoblju.

32. Osim toga, nakon donošenja presude Suda od 16. siječnja 2020. domaća tijela donijela su nove odluke, i to odluku od 29. siječnja 2020. o obustavi ovrhe prethodnog rješenja o uređenju susreta i druženja te novo rješenje o susretima i druženju od 2. studenoga 2020. Podnositelj zahtjeva izričito je prigovorio tim novim domaćim odlukama, u kojima su nacionalni sudovi ispitali novi razvoj situacije stranaka, nova vještačenja, te su uzeli u obzir djetetovu stariju dob i njegove želje kada su nanovo uspostavili ravnotežu interesa. Te odluke stoga predstavljaju nove činjenice, koje je Sud nadležan ispitati (usporedi gore navedeni predmet *Moreira Ferreira (br. 2)*, stavak 47.; *V.D. protiv Hrvatske (br. 2)*, br. 19421/15, stavak 51., 15. studenoga 2018.; gore navedeni predmet *Egmez*, stavak 52.; i *Liu protiv Rusije (br. 2)*, br. 29157/09, stavci 61. – 68., 26 srpnja 2011.).

33. U takvim okolnostima Sud smatra da „novo pitanje” u ovom predmetu proizlazi iz kontinuirane povrede na kojoj se temeljila prvotna presuda Suda od 16. siječnja 2020. kao i iz novih odluka u predmetu koje su donijeli domaći sudovi. Međutim, ispitivanje od strane Suda u ovom predmetu bit će ograničeno isključivo na to novo razdoblje i dotične nove odluke (vidi, primjerice, gore navedeni predmet *Ivančoc i drugi*).

34. Prema tome, preliminarni prigovor Vlade mora se odbiti.

35. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije ni očigledno neosnovan ni nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi navedenoj u članku 35. Konvencije. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

36. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je obustava ovršnog postupka u vezi s rješenjem o ovrsi od 14. svibnja 2010. bila nezakonita i u suprotnosti s njegovim interesima i najboljim interesima djeteta, koji su podrazumijevali da dijete uživa skrb obaju roditelja. Štoviše, novo rješenje o uređenju susreta i druženja bilo je nejasno i neizvršivo jer u njemu nije navedeno vremensko razdoblje u kojem će podnositelj zahtjeva održavati susrete i druženje dva sata svakog petka ni kada ti susreti i druženje mogu postati češći. M.R. i dalje odbija bilo kakav oblik kontakta između njega i djeteta i njezino je odbijanje i dalje nekažnjeno od strane nadležnih tijela.

37. Podnositelj zahtjeva odlučno je zanijekao i navod Vlade da je on djelomično odgovoran za činjenicu da se između njega i njegova sina ne održava nikakav kontakt. Objasnio je da ga je psihijatar J.G. od samog početka smatrao zlostavljačem, iako nikada nije zlostavljao dijete niti je bio nasilan prema njemu. On je i jedini vještak u predmetu koji je smatrao da izvršenje pravomoćnog sudskog rješenja o susretima i druženju nije bilo

potrebno. Po njegovu mišljenju, J.G. je pristran, a on ne želi održavati susrete s djetetom u ordinaciji J.G.-a u nazočnosti M.R.

38. Vlada je tvrdila da su, nakon prve presude Suda u predmetu podnositelja zahtjeva, domaća tijela uklonila dvije temeljne prepreke uspostavljanju kontakta između podnositelja zahtjeva i njegova sina. Kao prvo, obustavom ovrhe rješenja iz 2010. spriječila su dodatno traumatiziranje djeteta daljnjim pokušajima prisilnog oduzimanja. Razlozi za tu obustavu bili su djetetovo neprestano odbijanje kontakta, njegova fizička i verbalna agresija te znakovi stresnog ponašanja. Svi vještaci u predmetu stoga su zaključili da je u najboljem interesu djeteta da se njegov kontakt s podnositeljem zahtjeva razvija postupno. Kao drugo, izmjenom ovršnog rješenja iz 2010. godine¹ uvedena je upravo takva postupna uspostava kontakta između podnositelja i njegova sina, pri čemu se dijete trebalo osjećati sigurnim, uz osiguranje poštovanja njegovih stavova i podnositeljevih želja. Prema mišljenju Vlade, tim su rješenjem stvoreni preduvjeti za uspostavu smislenog kontakta.

39. Vlada je nadalje istaknula aktivno sudjelovanje nadležnih tijela, konkretno Centra za socijalnu skrb i njegovih djelatnika, u nastojanjima da se uspostavi kontakt i pronađe kompromis između roditelja. Centar je podnio i dodatne kaznene prijave protiv M.R. Posebna skrbnica djeteta omogućila mu je da bude saslušano u domaćem postupku. S obzirom na gore navedeno, vlasti su uložile znatne napore kako bi omogućile kontakt između podnositelja zahtjeva i njegova sina.

40. Vlada je istaknula da je podnositelj zahtjeva odbio svaku mogućnost kompromisnog dogovora o načinu, vremenu i mjestu održavanja susreta i druženja sa sinom, posebice odbijajući održavanje susreta u ordinaciji J.G.-a, unatoč djetetovim željama. Štoviše, u razdoblju od veljače do srpnja 2020. te od veljače do travnja 2021. podnositelj zahtjeva nije pokušao uspostaviti kontakt s djetetom. Vlada je zaključila da se državu ne može smatrati odgovornom za nedostatak volje podnositelja zahtjeva da postigne kompromis na zahtjev vlastitog djeteta.

2. Ocjena Suda

41. Kao što je već navedeno, ovaj predmet odnosi se na kontinuirano neizvršenje sudskih odluka kojima su podnositelju zahtjeva dodijeljena prava na susrete i druženje s njegovim sinom (vidi stavak 31. ove presude). Kao što je utvrđeno u prethodnoj presudi od 16. siječnja 2020., podnositelj zahtjeva nije mogao ostvariti nikakav smislen kontakt sa svojim sinom praktički od njegova rođenja (vidi gore navedeni predmet *Jurišić*, stavak 109.). Međutim, iz prethodno navedenih razloga (vidi stavak 31.), u ovom predmetu zadatak Suda je ispitati jesu li u naknadnom razdoblju koje spada u nadležnost Suda

¹ Napomena *Ureda zastupnika*: ovdje je riječ o izmjeni Rješenja o susretima i druženju iz 2010. godine, a ne izmjeni ovršnog rješenja kako je to navedeno u izvornoj presudi Suda

ratione materiae, odnosno od siječnja 2020. nadalje, domaća tijela poduzela sve potrebne korake koji bi se razumno mogli zahtijevati u posebnim okolnostima predmeta kako bi olakšala kontakt između podnositelja zahtjeva i njegova sina.

42. Mjerodavna načela u pogledu pozitivnih obveza države na temelju članka 8. Konvencije u predmetima koji se odnose na provođenje ovrhe radi ostvarivanja prava na susrete i druženje sažeta su u predmetima *Ribić protiv Hrvatske* (br. 27148/12, stavci 88. – 89. i 92. – 95., 2. travnja 2015.) i *K.B. i drugi protiv Hrvatske* (br. 36216/13, stavci 143. – 144., 14. ožujka 2017.). Sud naglašava da u toj vrsti predmeta primjerenost mjere treba prosuđivati na temelju brzine njezine provedbe s obzirom na to da tijekom vremena može uzrokovati nepopravljive posljedice za odnose između podnositelja zahtjeva i njegova sina te može dovesti do *de facto* odlučivanja o tom pitanju (vidi gore navedeni predmet *Ribić*, stavak 93.).

43. Sud je smatrao i da u predmetima kao što je ovaj, u kojima djeca pružaju otpor kontaktu s jednim roditeljem, članak 8. Konvencije zahtijeva od država da pokušaju utvrditi uzroke takvog otpora i riješiti ih na odgovarajući način (vidi gore navedeni predmet *K.B. i drugi protiv Hrvatske*, stavak 144.). To je obveza sredstva, a ne rezultata, i može zahtijevati mjere pripreme ili uspostavljanja kontakta u fazama (vidi gore navedeni predmet *Ribić*, stavak 94.). Važan je čimbenik uvijek i suradnja te razumijevanje svih uključenih strana (ibid.). Međutim, budući da vlasti moraju učiniti sve što mogu kako bi olakšale takvu suradnju, pozitivne obveze na temelju članka 8. zahtijevaju od njih da poduzmu mjere za usklađivanje suprotstavljenih interesa prvenstveno vodeći računa o najboljim interesima djeteta (vidi gore navedeni predmet *Ribić*, stavak 94., i gore navedeni predmet *K.B. i drugi protiv Hrvatske*, stavak 144.).

44. Sud dalje ponavlja da pravo djeteta da izrazi vlastita stajališta ne bi trebalo tumačiti na način da se djeci zapravo dodjeljuje bezuvjetno pravo veta, a da se u obzir ne uzmu nikakvi drugi čimbenici i da se ne provede ispitivanje radi utvrđivanja njihovih najboljih interesa (vidi gore navedeni predmet *K.B. i drugi protiv Hrvatske*, stavak 143.). Kad bi sud temeljio odluku na stajalištima djece koja očigledno ne mogu formirati i artikulirati mišljenje o svojim željama, primjerice, zbog sukoba lojalnosti i/ili izloženosti otuđujućem ponašanju jednog roditelja, takva bi odluka mogla biti protivna članku 8. Konvencije (ibid.).

45. Vraćajući se ovom predmetu, Sud primjećuje da su odmah nakon prve presude Suda u predmetu domaći sudovi obustavili ovrhu presude od 14. svibnja 2010. jer ju je bilo nemoguće izvršiti. Konkretno, tom su presudom podnositelju zahtjeva bili omogućeni učestali susreti i druženje sa sinom, među ostalim svaki drugi vikend, no nijednom vrstom ovrhe, među ostalim mjerama prisile, nisu postignuti nikakvi rezultati. Vještaci su stoga jednoglasno zaključili da određivanje tako učestalih susreta i druženja između podnositelja zahtjeva i njegova sina, koji je od njega otuđen, nije u najboljem

interesu djeteta. Umjesto toga, predložili su da se susreti i druženje između podnositelja zahtjeva i I.R.-a uvode postupno. Sud s tim u vezi primjećuje da su domaći sudovi, u dobro obrazloženoj presudi, jasno objasnili razloge za svoju odluku, a Sud ne vidi razlog da se s njima ne složi.

46. U studenome 2020. nadležni sud donio je novo rješenje o susretima i druženju, čiji je cilj bio postupno ponovno uspostavljanje kontakta između podnositelja zahtjeva i njegova sina (vidi stavak 13. ove presude). Ponovno, u dobro obrazloženoj odluci, sud je ispitao obiteljsku situaciju u cjelini ističući vrlo loš odnos roditelja i njihovu nesuradnju. Dok M.R. nije imala nikakvu namjeru surađivati sa socijalnim službama, sam podnositelj zahtjeva također je bio prilično uporan u svojim zahtjevima, umjesto da je obraćao pažnju na želje djeteta. Sud posebno primjećuje da je, unatoč izričitoj želji djeteta da se susreti održavaju u ordinaciji psihijatra J.G.-a, koji ga je liječio niz godina, podnositelj zahtjeva opetovano odbijao na to pristati (vidi stavke 8. i 11. ove presude). Unatoč bilo kakvom negativnom mišljenju koje je podnositelj zahtjeva mogao imati o J.G.-u, Sudu je teško prihvatiti takav nepopustljiv stav podnositelja zahtjeva u danim okolnostima, koji je, čini se, bio više motiviran željom da ostvari vlastita prava nego najboljim interesima djeteta.

47. Štoviše, Sud mora primijetiti da je podnositelj zahtjeva odbijao surađivati tijekom nekoliko pokušaja ostvarivanja kontakta kako je utvrđeno odlukom suda od 2. studenoga 2020. Konkretno, primjećuje da je tijekom susreta održanog 2. srpnja 2021. podnositelj zahtjeva rekao I.R.-u da će njegova majka ići u zatvor, nakon čega je dijete odbilo daljnji kontakt s njim i napustilo prostor (vidi stavak 17. ove presude). Osim toga, dana 26. lipnja 2021. podnositelj zahtjeva posvađao se s M.R. pred djetetom, zbog čega je dijete također napustilo susret (vidi stavak 16. ove presude).

48. Sud je svjestan činjenice da su sporovi o kontaktima po samoj svojoj prirodi iznimno osjetljivi za sve uključene strane te nije nužno lak zadatak za domaća tijela da osiguraju izvršenje sudskog rješenja kada ponašanje jednog ili obaju roditelja nije nimalo konstruktivno (vidi *Krasicki protiv Poljske*, br. 17254/11, stavak 90., 15. travnja 2014.). Zadatak domaćih tijela u ovom predmetu posebno je otežan negativnim stavom M.R. i činjenicom da je dijete odbijalo susrete s ocem. Međutim, Sud primjećuje da su tijekom razdoblja koje spada u njegovu nadležnost domaća tijela poduzela niz koraka kako bi omogućila kontakt podnositelja zahtjeva sa sinom. Donijela su novi raspored susreta i druženja, u skladu s utvrđenim najboljim interesima djeteta, te su organizirala više pokušaja održavanja tih susreta i druženja, koji su uglavnom bili neuspješni zbog ponašanja obaju roditelja. Također su proglasila M.R. krivom za sprječavanje susreta i druženja podnositelja zahtjeva sa sinom u dvama kaznenim postupcima te su podnijela tri daljnje kaznene prijave protiv nje u tom pogledu (vidi stavke 21. – 23. ove presude). Imajući na umu da su pozitivne obveze države u predmetima ove vrste obveze sredstva, a ne rezultata, te u svjetlu upitnog ponašanja samog podnositelja zahtjeva kako je

prethodno objašnjeno, Sud ne smatra da se neizvršenje rješenja o susretima i druženju može pripisati nedostatku revnosti nadležnih tijela (usporedi *Gobec protiv Slovenije*, br. 7233/04, stavak 152., 3. listopada 2013.).

49. Iz toga slijedi da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *utvrđuje*, odlukom većine, da je zahtjev dopušten;
2. jednoglasno *presuđuje* da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije;

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 7. srpnja 2022. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Liv Tigerstedt
Zamjenica tajnice

Marko Bošnjak
Predsjednik

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi prilažu sljedeća izdvojena mišljenja:

- (a) suglasno mišljenje sutkinje Schembri Orland;
- (b) zajedničko suprotstavljeno mišljenje sutkinje Poláčkove i sudaca Wennerströma i Sabata.

M.B.
L.T.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE SCHEMBRI ORLAND

1. Složila sam se s većinom koja je utvrdila da je zahtjev dopušten i da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije u ovom predmetu.

2. Činjenice koje su iznesene odražavaju već poznati scenarij iz saga o roditeljskoj skrbi i kontaktima. U prvom postupku, koji ću nazvati *Jurišić (br. 1)*¹, utvrđeno je da je podnositelj zahtjeva pretrpio povredu članka 8. Konvencije zbog neizvršenja triju rješenja o susretima i druženju. U praksi je podnositelju zahtjeva zapravo bilo onemogućeno ostvarivanje bilo kakvog smislenog kontakta sa sinom tijekom dugotrajnog razdoblja zbog, općenito, onoga što se moglo smatrati potpunom nemoći domaćeg pravnog sustava da izvrši vlastita rješenja o kontaktima².

3. U prvoj je presudi vijeće smatralo da je pretjerano odlaganje izvršenja rješenja o susretima i druženju od 14. svibnja 2010. dovelo do povrede prava podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova obiteljskog života³ i zaključilo je da domaća tijela nisu poduzela potrebne korake koji su se od njih razumno mogli očekivati kako bi omogućila ponovno spajanje podnositelja zahtjeva i njegova sina. To je dovelo do *de facto* odlučivanja o spornom pitanju jer je podnositelj zahtjeva svog sina viđao tek povremeno od njegova rođenja.

4. Mora se primijetiti da ovaj predmet obuhvaća desetljeće prijekora, frustracije i ometanja koje je počinio nepokorni roditelj kod kojeg je dijete živjelo (majka u ovom predmetu), s malo ili nimalo obzira prema najboljim interesima djeteta, što je dodatno otežano odlaganjima i općenito neaktivnošću sudova i državnih tijela pri osiguravanju izvršenja vlastitih ovršnih rješenja. Zapanjujuća je nesposobnost obiteljskih sudova i domaćeg pravnog sustava da aktivno odgovore na ono što je očito nepoštovanje njihova autoriteta u takvom scenariju. Otudjenje od roditelja koje je počinila majka bilo je potpuno, o čemu svjedoči djetetova tvrdnja da ga je otac zlostavljao⁴, a činjenice pokazuju da je to bilo fizički nemoguće.

¹ *Jurišić protiv Hrvatske* [Odbor], br. 29419/17, 16. siječnja 2020.

² Predmet *Jurišić (br. 1)* odnosio se na tri rješenja o susretima i druženju, od kojih je svako obuhvaćalo određena vremenska razdoblja (ibid., stavci 8., 15. i 61.). Prvo rješenje o susretima i druženju doneseno je 19. lipnja 2007. godine, samo mjesec dana nakon što je podnositelj zahtjeva podnio zahtjev sudu i dok je I.R. još bio dojenče. To rješenje nikad nije propisno izvršeno. Godine 2009., kad je I.R. bio stariji, podnositelj zahtjeva zatražio je izmjenu prvog sudskog rješenja o susretima i druženju, a njegov je zahtjev prihvaćen 14. svibnja 2010. godine, čime mu je omogućeno da svaki drugi vikend provodi sa sinom. Međutim, izvršenje te odluke koje je uslijedilo bilo je vrlo dugotrajno i zapravo je još uvijek trajalo, odnosno trajalo je više od devet godina u vrijeme donošenja prve presude. Treće rješenje doneseno je 26. lipnja 2012.

³ Točnije, njegovo pravo na uživanje smislenog odnosa sa svojim djetetom.

⁴ Vidi stavak 18. presude u ovom predmetu.

Ovaj zahtjev

5. Ovaj prigovor odnosi se i na odluku od 29. siječnja 2020. o obustavi ovrhe rješenja o susretima i druženju iz svibnja 2010. te na novo rješenje o susretima i druženju od 2. studenoga 2020.

6. Vijeće se složilo da te činjenice predstavljaju novi zahtjev, a ne kontinuiranu povredu koja je u nadležnosti Odbora ministara, s obzirom na to da su, donoseći gore navedena rješenja, nacionalni sudovi ispitali novi razvoj situacije stranaka i nova vještačenja, te su uzeli u obzir djetetovu stariju dob i njegove želje kada su nanovo uspostavili ravnotežu interesa. Te su odluke stoga predstavljale nove činjenice, koje je Sud nadležan ispitati.

Protek vremena i rješenja o susretima i druženju

7. Na neki način postoji pravna dilema kad nastupa kontinuirana povreda u kontekstu postupaka odlučivanja o roditeljskoj skrbi ili o susretima i druženju. Za razliku od, primjerice, kontinuiranih odlaganja u sudskim postupcima ili odgoda u puštanju na slobodu žrtava nezakonitog lišenja slobode, izvršenje sudske presude kojom je utvrđeno kršenje rješenja o susretima i druženju ne može se, zbog protoka vremena, provesti bez dodatne ocjene. Umjesto toga, ponovna uspostava ili uvođenje kontakta zahtijeva daljnje razmatranje najboljih interesa djeteta, koji su uvijek ključni za takvu procjenu.

8. Dijete je nevoljni sudionik u tom postupku koji nije isključivo kontradiktoran, već uključuje tri strane, jer se uspostavlja ravnoteža između interesa roditelja i ti se interesi odvaguju u odnosu na interese djeteta, koje često zastupa posebni skrbnik (kao u ovom predmetu) ili sudac obiteljskog suda. Ti se interesi procjenjuju u trenutku donošenja rješenja i, zbog same svoje prirode, određuju se *rebus sic stantibus*. Dok je krajnji cilj uvođenje, održavanje i provođenje smislenog kontakta između roditelja i djeteta, praktični dogovori o tom kontaktu nužno moraju odražavati postojeću situaciju u tom trenutku. Djetetova dob, zrelost i volja protekom vremena imaju sve veću ulogu.

9. Da se ovo ne bi shvatilo kao opravdavanje opetovanog nepoštovanja suda, moram pojasniti da sudovi moraju uzeti u obzir odbijanje ili očiglednu nevoljkost djeteta (ili mlade osobe) da viđa oca pod očevim uvjetima bez obzira na put kojim se došlo do suda. Djeca imaju svoj glas, a što su starija i zrelija, to su njihove želje značajnije i odlučnije u kontekstu postupka odlučivanja o roditeljskoj skrbi ili o susretima i druženju. U ovom predmetu djetetova dob značila je da ono mora biti dovoljno uključeno u donošenje odluka koje se na njega izravno odnose. Nadalje, izvršenje rješenja o susretima i druženju postaje eksponencijalno problematičnije jer se rješenje susretima i druženju iz očitih razloga nameće roditelju kod kojeg dijete živi, a ne djetetu. Sud je često priznavao utjecaj protoka vremena u takvim

slučajevima.⁵ U ovoj situaciji, dužnost je domaćih tijela olakšati kontakt i poduzeti one značajne korake koji se mogu razumno zahtijevati u posebnim okolnostima svakog predmeta približavanjem dviju suprotstavljenih sila (oca i djeteta) i omogućavanjem sigurnog okruženja za dijete čak i ako, te čak i unatoč činjenici da, su predodžbe djeteta oblikovane godinama otuđenja od roditelja.

10. Stoga je pitanje koje Sud treba utvrditi jesu li vlasti ispunile svoje pozitivne obveze u tom pogledu vodeći računa o najboljim interesima djeteta u vrijeme novog postupka.⁶

Obustava ovrhe rješenja od 14. svibnja 2010.

11. Ovrha rješenja od 14. svibnja 2010. obustavljena je 29. siječnja 2020. jer je sud smatrao da je to rješenje neizvršivo. Pozvao se na novi postupak radi izmjene rješenja o susretima i druženju, u kojem će sud biti ovlašten urediti susrete i druženje. Ne može biti zamjerki na to obrazloženje domaćih sudova. Sud se pozvao na mišljenje vještaka, psihijatra koji je niz godina bio upoznat s predmetom. Podnositelj zahtjeva nije naveo nikakav razlog kojim bi opravdao svoje odbijanje da surađuje osim nepovjerenja u tog vještaka, te nije dalje potkrijepio to mišljenje.

Novo rješenje o susretima i druženju od 2. studenoga 2020.

12. Tim su rješenjem predviđeni susreti i druženje pod nadzorom između podnositelja zahtjeva i njegova sina svaki tjedan na neutralnom mjestu i na temelju želja koje je dijete izrazilo posebnoj skrbnici. Namjera suda bila je da to bude privremena situacija koja će utrti put postupnom povećanju učestalosti susreta i druženja.

13. Donoseći taj zaključak, potvrđen u žalbenom postupku, domaći sud uputio je na animozitet obaju roditelja, njihovu nesuradnju s institucijama, kao i njihovo zanemarivanje najboljeg interesa njihova sina. Sud je, *inter alia*,

⁵ Kako je navedeno u predmetu *P.F. protiv Poljske* (br. 2210/12, stavak 56., 16. rujna 2014.): „Još je jedan važan čimbenik u postupcima koji se odnose na djecu taj da vrijeme poprima posebno značenje, jer uvijek postoji opasnost da će postupovne odgode dovesti do *de facto* odlučivanja o pitanju pred sudom (vidi *W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 8. srpnja 1987., stavci 62. – 64., Serija A br. 121).”

⁶ Sud je opetovano smatrao da su u pitanjima koja se odnose na roditeljsku skrb interesi djeteta od najveće važnosti. Prvenstveno se mora voditi računa o najboljima interesima djeteta (vidi, u tom smislu, *Gnahoré protiv Francuske*, br. 40031/98, stavak 59., ECHR 2000-IX), a njihovi najbolji interesi mogu, ovisno o njihovoj prirodi i težini, nadilaziti interese roditelja (vidi *Sahin protiv Njemačke* [VV], br. 30943/96, stavak 66., ECHR 2003-VIII). Konkretno, roditelj ne može na temelju članka 8. Konvencije imati pravo zatražiti poduzimanje mjera koje bi štetile zdravlju i razvoju djeteta (vidi *Scozzari i Giunta protiv Italije* [VV], br. 39221/98 i 41963/98, stavak 169., ECHR 2000-VIII, i *P., C. i S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 56547/00, stavak 117., ECHR 2002-VI).

kaznio majku jer je izolirala sina od oca i pokušala zakonski spriječiti kontakt između podnositelja zahtjeva i njegova sina. I podnositelj zahtjeva zaslužio je kritike suda zbog svojeg pristupa zdravstvenom stanju djeteta i mišljenju vještaka imenovanih u predmetu.

14. Cilj plana susreta i druženja koji je odredio sud očito je bio pokrenuti korake koji bi mogli dovesti do smislenijeg kontakta između podnositelja zahtjeva i njegova sina. Nažalost, pokušaji da se rješenje o susretima i druženju provede uglavnom su bili neuspješni zbog sinove odlučnosti da ne viđa oca i zbog, nimalo iznenađujućih, očevih reakcija.

Pozitivne obveze na temelju članka 8. i najbolji interesi djeteta – nema bezuvjetnog veta

15. Nema sumnje da je stalno i dugotrajno neprovođenje ranijih rješenja o susretima i druženju bilo ključno za sprječavanje ostvarivanja smislenog obiteljskog odnosa između oca i sina. Međutim, iako takve situacije mogu na obiteljske sudove ostaviti dojam da tapkaju na mjestu, prošlo kršenje od strane majke i propusti sudova ne mogu sami po sebi biti dovoljni da opravdaju apsolutistički pristup novim rješenjima o susretima i druženju. U tom pogledu država je dužna štiti najbolje interese djeteta. S druge strane, djetetovi su stavovi relevantni, ali ne moraju nužno nadilaziti ili predstavljati veto na interese roditelja, osobito na održavanje redovnih susreta i druženja s djetetom (vidi, *mutatis mutandis*, *Raw i drugi protiv Francuske*, br. 10131/11, stavak 94., 7. ožujka 2013.).

16. U ovom predmetu, Sud je smatrao da je odluka domaćeg suda bila dobro obrazložena u oba slučaja. Iako ne utječe na prethodnu presudu u kojoj je utvrđeno da je tužena država prekršila Konvenciju, sadašnja je presuda ograničena novim činjenicama koje su predstavljale predmet zahtjeva i koje su zahtijevale novu analizu.

17. Pouka koju treba izvući iz ovog predmeta jest da domaći sudovi trebaju obraćati posebnu pozornost da proaktivno izvršavaju rješenja o susretima i druženju i provedbi roditeljskih prava, ako je nužno te po potrebi preciznom primjenom djelotvornih sankcija, osobito kada dijete postane žrtvom otuđenja od roditelja. To je samo po sebi bitno za promicanje najboljih interesa djeteta i prava djeteta da na kraju uživa smislen odnos s oba roditelja.

ZAJEDNIČKO SUPROTSTAVLJENO MIŠLJENJE SUTKINJE POLÁČKOVE I SUDACA WENNERSTRÖMA I SABATA

UVOD

1. Nažalost, ne možemo se složiti s mišljenjem većine da je zahtjev dopušten. Umjesto toga smatramo da Sud nije nadležan i da je zahtjev nedopušten *ratione materiae*.

2. Kao što većina s pravom primjećuje u stavku 5. presude u ovom predmetu (dalje u tekstu, u svrhu sažetosti, „*Jurišić (br. 2)*“), njegova je pozadina u prethodnoj presudi Suda u predmetu *Jurišić protiv Hrvatske* ([Odbor], br. 29419/17, 16. siječnja 2020. – dalje u tekstu, radi jasnoće, „*Jurišić (br. 1)*“).

3. U presudi *Jurišić (br. 1)* Sud je utvrdio povredu članka 8. Konvencije jer domaće sudske odluke kojima su podnositelju zahtjeva, koji nije imao pravo da živi sa sinom, dodijeljena prava na susrete i druženje sa njim, nisu bile izvršene (za pojedinosti i upućivanja vidi stavak 8. presude *Jurišić (br. 2)*).

4. Nakon presude *Jurišić (br. 1)* hrvatski sudovi smatrali su, iz razloga koje ovdje ne treba komentirati, da je nemoguće izvršiti domaću pravomoćnu odluku od 14. svibnja 2010., koja je predstavljala srž međunarodne obveze države u svjetlu presude *Jurišić (br. 1)*. Domaći postupak stoga je obustavljen (vidi stavke 8. – 10. presude *Jurišić (br. 2)*). Tada je djetetova majka pokrenula novi postupak koji je rezultirao novim rješenjem o susretima i druženju (vidi stavke 11. – 14.), koje također nije bilo izvršeno na domaćoj razini (vidi stavke 15. – 20.).

5. Ono što nam se čini najvažnijim za ocjenu pravnih posljedica ovog predmeta jest da je, na datum vijećanja vijeća, kao što većina opet ispravno primjećuje u istom stavku 5. presude *Jurišić (br. 2)*, nadzor nad izvršenjem presude *Jurišić (br. 1)* još uvijek bio u tijeku pred Odborom ministara, koji je na 1411. sastanku (rujan 2021. – DH) ispitaio Akcijski plan od 11. lipnja 2021. koji je dostavila Vlada.

NADLEŽNOST SUDA U NAKNADNIM PREDMETIMA KAO IZNIMKA OD NADZORNE ULOGE ODBORA MINISTARA

6. Na temelju gore navedene pozadine, možemo tvrditi da se, uz dužno poštovanje, ne slažemo s utvrđenjem većine da je zahtjev dopušten.

7. Kao što je vrlo jasno navedeno u stavicama 32. i 33. presude *Jurišić (br. 2)*, većina je utvrdila da je, budući da je podnositelj zahtjeva izričito prigovorio dvjema „novim domaćim odlukama“ (rješenju od 29. siječnja 2020. o obustavi ovrhe prvotnog rješenja o susretima i druženju te novom rješenju o susretima i druženju od 2. studenoga 2020.), koje, prema mišljenju većine, „predstavljaju nove činjenice“, i budući da je došlo do

„nastav[ka] povrede na kojoj se temeljila prvotna presuda Suda”, što se, opet prema mišljenju većine, može smatrati „novim pitanjem” za utvrđivanje nove povrede, „Sud je nadležan ispitati” zahtjev, ali je to ispitivanje „ograničeno isključivo na to novo razdoblje i dotične nove odluke”.

8. Većina je stoga utvrdila da se, prema sudskoj praksi Suda, zahtjev može smatrati dopuštenim, takozvanim, „naknadnim” predmetom (eng. “follow-up case”).

9. S tim u vezi treba istaknuti da je u sudskoj praksi navedeno da su presude Suda u načelu deklaratorne prirode i da su, prema članku 46. Konvencije, visoke ugovorne stranke preuzele obvezu da će se podvrgnuti konačnim presudama Suda u svakom sporu u kojem su stranke, pri čemu izvršenje nadzire Odbor ministara, a Sud ne može preuzeti nikakvu ulogu u tom dijalogu. Posljedično, Sud obično odbija ispitati prigovore o propustima država da izvrše njegove presude, proglašavajući takve prigovore nedopuštenima *ratione materiae* (vidi, među najnovijim izvorima, *Teresa Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Odbor] (odl.), br. 48066/21, stavci 12. – 17., 31. svibnja 2022.).

10. Međutim, iznimno od gore navedenog načela, Sud je utvrdio da je nadležan razmatrati prigovore u, čini se, trima kategorijama naknadnih predmeta u kojima se javljaju „nove činjenice”, i to:

- (a) u predmetima koji uključuju „novo ispitivanje”, odnosno, u kojima su vlasti, provodeći jednu od presuda Suda, bilo ponavljanjem postupka bilo pokretanjem posve novog domaćeg postupka, provele „novo ispitivanje [stvari] na domaćoj razini” kojim su otkrivene „nove činjenice”;
- (b) u predmetima koji uključuju „kontinuiranu povredu”, odnosno, u posebnom kontekstu „kontinuirane povrede nekog konvencijskog prava” nakon donošenja presude u kojoj je Sud utvrdio povredu tog prava tijekom određenog vremenskog razdoblja te je Sud mogao ispitati drugi zahtjev koji se, kao na „nove činjenice”, odnosi na povredu tog prava u naknadnom razdoblju (primjerice, u predmetima o „lišenju slobode koje traje” i „duljini trajanja postupka”);
- (c) u predmetima koji uključuju „pogrešno tumačenje”, odnosno, u kojima su izneseni navodi o „pogrešnom tumačenju presude Suda koja se mora izvršiti na domaćoj razini” (u načelu, u kontekstu obnove ili ponavljanja postupka), koje je moglo predstavljati „nove činjenice” kao samostalna povreda članka 6. stavka 1. i članka 46. stavka 1. Konvencije.

11. U gore navedenim okolnostima, kada Sud razmatra relevantne „nove informacije” u kontekstu novog zahtjeva, ne dolazi do zadiranja u ovlasti Odbora ministara iz članka 46. da nadzire izvršavanje presuda Suda i ocjenjuje provedbu mjera koje su donijele države na temelju tog članka.

12. Gore navedena načela proizlaze iz odluka Suda u novije vrijeme u, među drugim izvorima prava, predmetima *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske* (br. 2) ([VV], br. 32772/02, ECHR 2009), *Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden – PIRIN i drugi protiv Bugarske*

(br. 2), (br. 41561/07 i 20972/08, 18. listopada 2011.), *Egmez protiv Cipra* ((odl.), br. 12214/07, 18. rujna 2012.) i *Bochan protiv Ukrajine (br. 2)* [VV], br. 22251/08, ECHR 2015). Nedavno su sažeta u predmetu *Moreira Ferreira protiv Portugala (br. 2)* ([VV], br. 19867/12, stavci 47. – 48., 11. srpnja 2017.).⁷

⁷ Treba napomenuti da je u predmetu *Moreira Ferreira (br. 2)*, za razliku, primjerice, od predmeta *Verein gegen Tierfabriken (br. 2)*, Veliko vijeće zaključilo da „nove činjenice” mogu uključivati i odluke domaćih sudova o odbijanju obnove ili ponavljanja domaćeg postupka ako su proveli ponovno ispitivanje osnovanosti brojnih aspekata spornog pitanja. Međutim, Veliko vijeće smatralo je da nije došlo do pogrešnog tumačenja prethodne presude Suda i da se ne čini da je obnova ili ponavljanje jedini način da se ta presuda izvrši. Kad je riječ o aspektu koji nas najviše brine, Veli ko vijeće zaključilo je da postupak nadzora u odnosu na izvršenje presude koji je još uvijek u tijeku pred Odborom ministara ne sprječava Sud da razmotri novi zahtjev u onoj mjeri u kojoj on uključuje nove aspekte o kojima nije odlučeno u prvotnoj presudi.

Iz razloga navedenih u nastavku ove bilješke, u kontekstu ovog predmeta ne moramo doводити u pitanje pristup Velikog vijeća u predmetu *Moreira Ferreira (br. 2)*, ali pridružujemo se kritičkoj analizi koju su proveli naši kolege suci Raimondi, Nußberger, De Gaetano, Keller, Mahoney, Kjølbros i O’Leary u svojem zajedničkom suprotstavljenom mišljenju koje je priloženo toj presudi, imajući na umu i da su se na sličan način tom mišljenju pridružili suci Eicke, Kucsko-Stadlmayer i Schukking u svojem zajedničkom izdvojenom mišljenju priloženom presudi u predmetu *Tsonyo Tsonev protiv Bugarske (br. 4)* (br. 35623/11, 6. travnja 2021.). U svakom slučaju, smatramo da su gore navedeni suci suprotstavljenog mišljenja u predmetu *Moreira-Ferreira (br. 2)* razvili vrlo snažnu argumentaciju koja je rezultirala zaključkom da se „odbijanje domaćih vlasti da obnove ili ponove postupak nakon presude kojom je utvrđena povreda članka 6. stavka 1. koju je donio Sud ne može opisati kao nova činjenica” (vidi stavak 7. izdvojenog mišljenja).

U našem sadašnjem mišljenju nije potrebno zauzeti stav o toj temi jer u presudi *Jurišić (br. 2)* nisu izneseni navodi o pogrešnom tumačenju prethodne presude Suda, provedeno je ponavljanje postupka, ali je novi domaći postupak obustavljen i pokrenut je novi postupak: kao što pokušavamo detaljno objasniti u ovom mišljenju, ono što je za nas bitno je da su radnje koje su se odvijale na domaćoj razini bile više prividne nego stvarne, a rezultirale su pukom pasivnošću domaćih vlasti.

Međutim, u presudi *Jurišić (br. 2)*, kao i u predmetu *Moreira Ferreira (br. 2)*, a za razliku od predmeta *Tsonyo Tsonev (br. 4)*, nadzor nad izvršenjem prvotne presude još je u tijeku pred Odborom ministara (vidi stavak 5. ovog mišljenja). To nas navodi da pojasnimo da smatramo, kao i suci suprotstavljenog mišljenja u predmetima *Moreira Ferreira (br. 2)* i *Tsonyo Tsonev (br. 4)*, da u relevantnim situacijama Sud ne bi trebao biti nadležan bez obzira na to je li nadzor nad izvršenjem još u tijeku ili je zaključen. Međutim, u svrhu ovog mišljenja nema potrebe da ispitujemo daljnju, zanimljivu razliku koju su uveli suci suprotstavljenog mišljenja u predmetu *Tsonyo Tsonev (br. 4)* (odnosno da se pravilo o nadležnosti iz predmeta *Moreira Ferreira (br. 2)* u svakom slučaju ne bi moglo primijeniti da je Odbor ministara zaključio postupak izvršenja, što se nije dogodilo u presudi *Jurišić (br. 2)*).

MOGU LI „KONTINUIRANA POVREDA” I „NOVO ISPITIVANJE” ISTODOBNO POSTOJATI?

13. Smatramo da se situacija u ovom predmetu ne uklapa ni u jednu od kategorija koje su u sudskoj praksi Suda razvijene kako bi se neke naknadne predmete prihvatilo kao dopuštene.

14. Nećemo se baviti time spada li ovaj predmet u kategoriju „pogrešnog tumačenja” prvotne presude Suda, kategoriju naznačenu pod točkom (c) u stavku 10. ovog mišljenja, koje se sa strukturnog gledišta doima kao vrsta „novog ispitivanja” koje uključuje određene osobitosti. Doista, većina u presudi *Jurišić (br. 2)* ne uključuje nikakvo obrazloženje koje se odnosi na moguće pogrešno tumačenje presude *Jurišić (br. 1)* od strane domaćih sudova (vidi, kao noviji primjer utvrđenja „pogrešnog tumačenja”, *Serrano Contreras protiv Španjolske (br. 2)*, br. 2236/19, 26. listopada 2021.).

15. Zapravo, čini se da se većina zajednički poziva (vidi stavak 33. presude *Jurišić (br. 2)*) na kategorije (a) i (b) navedene u stavku 10. ovog mišljenja, odnosno, na kategorije koje uključuju „novo ispitivanje [predmeta] na domaćoj razini” i „kontinuiranu povredu” u vremenskom razdoblju nakon razdoblja koje je Sud prvotno ispitao.

16. Uz dužno poštovanje, smatramo da su dvije kategorije koje je upotrijebila većina međusobno isključive: ili se prethodna povreda nastavlja ili nova povreda proizlazi iz novog ispitivanja predmeta na domaćoj razini i *tertium non datur*.

JE LI DOŠLO DO NOVOG ISPITIVANJA PREDMETA KOJIM SU OTKRIVENE NOVE ČINJENICE?

17. Bez obzira na gore navedena razmatranja koja se odnose na poštovanje načela neproturječnosti u presudi *Jurišić (br. 2)*, smatramo da „novim ispitivanjem predmeta” od strane domaće sudbene vlasti nisu otkrivene nikakve „nove činjenice”⁸.

18. Kao što smo spomenuli u stavcima 4. i 7. ovog mišljenja, većina smatra da je prva od dviju „novih ... odluka” koje su donijeli domaći sudovi bilo rješenje od 29. siječnja 2020. o obustavi ovrhe prvotnog rješenja o susretima i druženju uz obrazloženje da ga je nemoguće izvršiti.

19. Neizbježno je napomenuti da je podnositelj zahtjeva, u biti, prigovorio samo prividnom, a ne i stvarnom, ponavljanju tog postupka, koji je prethodno doveo do sličnog obustavljanja: nova obustava bila je potvrda da hrvatske vlasti i dalje odbijaju izvršiti pravomoćnu domaću odluku od 14. svibnja 2010., na kojoj se temeljilo utvrđenje povrede u presudi *Jurišić*

⁸ Za jasan navod da se novim ispitivanjem na domaćoj razini moraju otkriti „nove činjenice” kako bi bilo relevantno za dopuštenost naknadnog predmeta vidi *Xanthi Turkish Union i drugi protiv Grčke* i *Ayse Galip protiv Grčke*, br. 55557/12 i 73646/13 (odl.), 10. prosinca 2015. osobito stavci 27. i 32.

(*br. 1*). Podnositelj zahtjeva doista je tražio utvrđivanje nove povrede na temelju tog odbijanja.

20. Iako stoga možemo priznati da je, s formalnog gledišta, došlo do „novog ispitivanja” predmeta, koje je uključivalo i saslušanje vještaka, nesporno je da sama većina nije u tom „novom ispitivanju” utvrdila potrebne elemente za utvrđivanje nove povrede Konvencije. Umjesto toga, utvrdila je da nije došlo do povrede (a, na temelju standardne prakse Suda, i mi smo morali utvrditi isto to zajedno s njima kad se ispostavilo da je naš stav o dopuštenosti podržala samo manjina – vidi točku 2. izreke presude *Jurišić (br. 2)*).

21. Stoga se postavlja pitanje: može li Sud, prihvaćanjem naknadnog zahtjeva koji se navodno temelji na „novom ispitivanju” predmeta koje je, prema navodima podnositelja zahtjeva, predstavljalo novu povredu, doći do presude o osnovanosti kojom se utvrđuje da nije došlo do povrede?⁹

22. Prema našem mišljenju, iako se čini da se većina pridržava sudske prakse Suda o „novim ispitivanjima”, u ovom je predmetu dodijelila Sudu zadatke Odbora ministara iz članka 46. stavka 2. Konvencije te je proglasila neku vrstu „revizije” prethodne presude Suda (izvan strogih ograničenja utvrđenih sadašnjim pravilom 80. Poslovnika Suda).

23. Nadalje smatramo da „povrijeđena stranka” (odnosno, izvorni podnositelj zahtjeva pred Sudom) može slobodno podnijeti nove činjenice koje ne povlače za sobom nove povrede na temelju pravila 9. Pravilnika Odbora ministara za nadzor nad izvršenjem presuda i uvjetima prijateljskih rješenja (koji je Odbor ministara donio 10. svibnja 2006. na 964. sastanku i koji je izmijenjen 18. siječnja 2017. na 1275. sastanku). Doista, pravilom 9. stavkom 1. predviđeno je da „Odbor ministara uzima u obzir sve informacije povrijeđene stranke o ... poduzimanju pojedinačnih mjera”. U pravilu 8. stavku 2. točki (b) spominju se i „informacije i dokumenti ... dostavljeni Odboru ministara ... od strane povrijeđene stranke”, koji su u načelu dostupni čak i javnosti u skladu s istim pravilom.

24. Iz prakse Odbora ministara proizlazi da je protok informacija te vrste doista vrlo relevantan te da Odbor donosi odluke (u kojima, prema uobičajenoj formulaciji, „izjavljuje, nakon što je ispitaio mjere koje je poduzela tužena država ...”, da je izvršio svoje dužnosti na temelju članka 46. stavka 2. Konvencije u ovim predmetima te odlučuje zaključiti [njihovo] ispitivanje”) i kada su poduzete mjere, kako proizlazi iz dostavljenih informacija, takve da se njima doslovno ne provodi presuda Suda, iz opravdanih razloga koji se pojave nakon donošenja presude, ali koji su ipak valjani tako da Odbor može smatrati da se nadzor može zaključiti (za primjer zaključenja postupka nadzora nad predmetima bez pune provedbe rješenja o susretima i druženju vidi Rezoluciju CM/ResDH(2019)121, u kojoj se u petoj

⁹ Vidi prethodnu bilješku o situaciji, na neki način sličnoj, no različitoj u drugim aspektima, u predmetu *Moreira Ferreira (br. 2)* (gore naveden).

uvodnoj izjavi spominje da je kontakt između podnositelja zahtjeva i njihove djece ponovno uspostavljen samo u nekim predmetima, dok su situaciju drugih podnositelja ponovno ocijenili nacionalni sudovi „u svjetlu presuda Suda”, a djeca drugih podnositelja u međuvremenu su postala punoljetna).¹⁰

25. U potpunosti u skladu s gore navedenim, kada se zahtjevi podnose kao naknadni predmeti nakon prethodnih presuda, ako kriteriji dopuštenosti nisu ispunjeni, ništa ne bi spriječilo Sud da, putem svojeg Tajništva, obavijesti podnositelja zahtjeva i prenese spise Odboru ministara, kako bi se s tim informacijama moglo postupati kao s informacijama u skladu s gore navedenim pravilom 9. Pravilnika Odbora ministara.

26. Naravno, moguće je da Odbor ministara prepozna da nove činjenice, bilo da ih je izravno podnijela povrijeđena stranka bilo da su podnesene posredstvom Suda, nisu prepreka zaključenju postupka nadzora nad izvršenjem; ili, pak, da ukazuju na razloge koji ne opravdavaju zaključenje postupka izvršenja, koji će se potom nastaviti. U nekim okolnostima Sud može zadržati svoju nadležnost u svjetlu predmeta *Moreira Ferreira (br. 2)* (gore naveden).¹¹

27. U iznimnim slučajevima, Odbor ministara može, neovisno o tome jesu li mu priopćene nove činjenice, pribjeći postupku zbog neispunjenja obveze predviđenom člankom 46. stavkom 4. Konvencije.

28. Vrijedi napomenuti da se to dogodilo nakon nedavne Privremene rezolucije CM/ResDH(2022)21 od 2. veljače 2022., kojom je Odbor ministara uputio predmet Sudu da utvrdi je li Turska propustila ispuniti svoju obvezu da provede presudu Suda u predmetu *Kavala protiv Turske* (br. 28749/18, 10. prosinca 2019.): stav da podnositelj zahtjeva još uvijek nije pušten na slobodu, iako ga treba pustiti na temelju te presude, osporavaju turske vlasti, koje tvrde da se lišenje slobode sada temelji na „novom” postupku povodom drugih optužbi, a taj je stav Odbor ministara odbacio (vidi prilog gore navedenoj privremenoj rezoluciji).

29. Zaključno o ovom pitanju, čini nam se da je postojao dobro podmazan mehanizam, koji se temeljio na nekoliko zupčanika koji su omogućavali:

- da Odbor ministara, izvršavajući svoju nadzornu funkciju, ispita nove činjenice (i u kontekstu „novog ispitivanja” u domaćem postupku) u odnosu na njihovu važnost za postupak izvršenja;
- da Odbor ministara, u načelu, zaključi postupak nadzora, čak i iz razloga koji opravdavaju nepotpuno izvršenje presude, na temelju novih činjenica;
- da Odbor ministara u bilo kojem drugom predmetu ocjenjuje relevantnost novih činjenica kako bi nastavio svoj nadzor;
- da Odbor ministara, u iznimnim slučajevima, pokrene postupak zbog neispunjenja obveze sukladno članku 46. stavku 4. Konvencije, neovisno o tome jesu li mu priopćene nove činjenice;

¹⁰ U predmetu *Tsonyo Tsonev protiv Bugarske (br. 4)* (vidi bilješku 1. ovog mišljenja) Sud je ispitao situaciju u kojoj je Odbor ministara zaključio postupak izvršenja.

¹¹ Već smo izrazili svoje rezerve o tom konceptu u bilješci 1. ovog mišljenja.

– da Sud, izvršavajući svoju deklaratornu funkciju, ocjenjuje samo neke vrste novih činjenica, koje mogu predstavljati nove povrede i koje su kao takve izvan opsega nadzora nad izvršenjem prethodne presude.

Gore opisani dobro podmazani zupčanici sada su nažalost zaglavili zbog pristupa primijenjenog u presudi *Jurišić (br. 2)*, kojim je mehanizam blokiran tako što se neviđenu ulogu Suda postavilo iznad uloge Odbora ministara, jer Sud u biti „zaključuje” izvršenje prethodne presude na temelju novih činjenica koje se sastoje samo od pasivnosti nacionalnih vlasti.

30. Većina gore navedenog mogla bi se ponoviti, *mutatis mutandis*, u vezi s drugim postupkom koji je većina smatrala „novim” s obzirom na dopuštenost naknadnog zahtjeva: upućujemo na postupke koji su završili donošenjem novog rješenja „čiji je cilj [opet] bio ponovno uspostavljanje kontakta između podnositelja zahtjeva i njegova sina” (vidi stavak 46. presude *Jurišić (br. 2)*, u kojem se upućuje i na stavak 13. presude).

31. Napominjemo da je taj postupak:

– pokrenula djetetova majka pa stoga to nije bio pokušaj daljnjeg ponavljanja postupka radi ispravljanja rješenja o obustavi od 29. siječnja 2020. poduzet na inicijativu tužene države;

– nije okončan prije nego što je otac podnio novi zahtjev Sudu; doista, iz informacija koje većina navodi u stavcima 15. – 20. presude proizlazi da novo rješenje o susretima i druženju nije bilo izvršeno.

32. U toj situaciji vrlo je teško reći da bi se bilo što u tom postupku moglo smatrati takvim da predstavlja „nove činjenice” s obzirom na to da on samo ukazuje na stalni otpor majke i djeteta prema bilo kakvom kontaktu između potonjeg i podnositelja zahtjeva. Treba ponoviti da je podnositelj zahtjeva tražio utvrđivanje nove povrede na temelju tog stanja stvari, dok je utvrđenje većine da je naknadni zahtjev dopušten dovelo do utvrđenja da nije došlo do povrede, što je istovjetno, kao što smo već spomenuli, reviziji prethodne presude.

JE LI POSTOJALA „KONTINUIRANA POVREDA”?

33. Naši stavovi ne bi bili potpuni da još jednom ne napomenemo da većina smatra da je, osim „novog ispitivanja” predmeta od strane domaćih sudaca kojim su otkrivene „nove činjenice”, došlo do „kontinuirane povrede na kojoj se temeljila prvotna presuda Suda” (vidi stavak 33. presude *Jurišić (br. 2)*). Tim ćemo se aspektom baviti zasebno jer, kao što smo već rekli, prema našem skromnom mišljenju, kontinuirana povreda i novo ispitivanje predmeta na domaćoj razini ne mogu istodobno postojati (vidi stavke 13. – 16. ovog mišljenja).

34. Vraćajući se pitanju je li postojala takva kontinuirana situacija, prvo primjećujemo da je sudska praksa Suda prilično jasna u smislu da „kontinuirana povreda”, da upotrijebimo terminologiju kojom se koristi većina, može biti relevantna kako bi se Sudu omogućilo da naknadni zahtjev

proglasi dopuštenim samo u slučajevima „čina koji je kontinuiranog karaktera” („kontinuirana povreda” *stricto sensu*), a ne u slučajevima „trenutnih činova čiji se učinci naknadno nastavljaju”. Sud je istražio razlike između tih dviju vrsta situacija u pogledu brojnih različitih aspekata, među ostalim svoje nadležnosti *ratione temporis* i pravila o šest mjeseci (sada četiri mjeseca). Još je važnije da se takvo razlikovanje već dugo javlja u radu koji druga međunarodna tijela, zajedno sa akademskim stručnjacima, provode u području međuvremenske primjene međunarodnog prava, odnosno sukcesije međunarodnih normi, posebice u kontekstu odgovornosti države za protupravne čine.¹² Sada smo pozvani upotrijebiti predmetne pojmove, kako su definirani u gore navedenoj sudskoj praksi Suda, u kontekstu ovog predmeta.

35. Smatramo da pojam „kontinuirane povrede” otvara nekoliko pitanja kada se povreda Konvencije sastoji, kao u ovom predmetu, od propusta tužene države, jer neće svako postupanje koje uključuje neki propust na kraju predstavljati kontinuiranu povredu.

36. Ipak, spremni smo, međutim, priznati da se u presudi *Jurišić (br. 1)* kršenje međunarodne obveze koja je proizašla iz deklaratorne presude Suda, odnosno obveze izvršenja domaće sudske odluke o susretima i druženju u odnosu na dijete, može smatrati nastavkom povrede.

37. No kao drugo, moramo pojasniti da smatramo, baš kao što smo tvrdili upućujući na pojam „novog ispitivanja”, da srž nije u priznavanju „nastavka povrede” u ovom predmetu, već u utvrđivanju elemenata u tom nastavku trajanja povrede koji omogućuju da se naknadni zahtjev proglasi dopuštenim. Dapače, nastavak trajanja povrede do punog izvršenja događa se u većini predmeta u kojima Sud donese presudu s određenim utvrđenjima. Ipak, Sud

¹² Autori ovog mišljenja odlučili su upotrijebiti terminologiju sadržanu u Nacrtu članka 24. („Vrijeme kršenja međunarodne obveze”) koji je podnio Roberto Ago, posebni izvjestitelj, u Sedmom izvješću Komisiji za međunarodno pravo (ILC) o odgovornosti država, *Yearbook of the ILC*, 1978., Dokument A/CN.4/307, svez. I (1), str. 52.

Godine 2001. ILC je usvojio drugačiju verziju tih Članaka, koji su postali poznati pod nazivom Članci o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine („Članci o odgovornosti država”), *Yearbook of the ILC*, 2001., Dokument A/56/10, svez. II (2), str. 59 et seq.

Članak 14. Članaka o odgovornosti država („Produljenje trajanja kršenja međunarodne obveze”) u stavku 1. upućuje na razliku između djela koje ima i djela koje nema „kontinuirani karakter ... čak i ako se njegovi učinci nastavljaju”. Člankom 14. stavkom 2. predviđeno je kako slijedi: „Kršenje međunarodne obveze radnjom države koja ima kontinuirani karakter traje tijekom cijelog razdoblja tijekom kojeg traje radnja i ostaje nesukladno međunarodnoj obvezi.”

Konkretan pojam „kontinuiranih” povreda ljudskih prava istražen je u pravnoj literaturi. Kad je riječ o sudskoj praksi, Sud je usvojio različite pojmove „kontinuirane situacije”; ovdje je možda dovoljno spomenuti da se Sud pozvao na Članke o odgovornosti država u predmetu *Ilgar Mammadov protiv Azerbajdžana (postupak zbog neispunjenja obveze)* [VV], br. 15172/13, stavci 81. – 88., 29. svibnja 2019.; isto tako, u toj je presudi (ibid., stavak 151.) Veliko vijeće pojasnilo da obveze država na temelju članka 46. Konvencije „odražavaju načela međunarodnog prava” iz Članaka o odgovornosti država.

nije preplavljen naknadnim zahtjevima! Samo se neke od tih zahtjeva mora smatrati dopuštenima.

38. Prema našem mišljenju, ako se pažljivo pogleda sudska praksa, mogu se uočiti potrebne razlikovne značajke tih „nastavaka povreda” koje naknadne zahtjeve čine dopuštenima. Doista, kontinuirane povrede do danas su utvrđene u situacijama, kao što je navedeno u stavku 30. presude *Jurišić (br. 2)*, u vezi s lišenjem slobode koje traje za koje je utvrđeno da predstavlja povredu Konvencije ili u vezi s postupkom koji je u tijeku, a za čije je trajanje već utvrđeno da je nerazumno kada je prvotni zahtjev podnesen Sudu. U tim situacijama prilično je jasno da se može priznati nova povreda.

39. Manje je jasna situacija, na koju se također upućuje u gore navedenom stavku 30. presude *Jurišić (br. 2)*, a koja je ispitana, primjerice, u predmetu *Wasserman protiv Rusije (br. 2)* (br. 21071/05, 10. travnja 2008.), koji se odnosi na neprovođenje ovrhe duga po presudi u korist podnositelja zahtjeva, za koje je utvrđeno da predstavlja povredu Konvencije i koje je trajalo nakon presude Suda, u nedostatku djelotvornog domaćeg pravnog sredstva za osiguranje ovrhe (samo je naknada bila dobivena). Iako, na temelju članka 46. stavka 2., Odbor ministara još nije dovršio svoj nadzor nad izvršenjem prethodne presude i Sud je priznao da nije nadležan preispitati mjere koje su donijele ruske vlasti, Sud je smatrao da ipak može razmotriti kasniji razvoj događaja u pogledu činjenica i proglasiti se nadležnim za ispitivanje prigovora podnositelja zahtjeva u odnosu na daljnje razdoblje neizvršenja. Odluke slične onoj u predmetu *Wasserman* mogu se povremeno pronaći u drugim presudama Suda (vidi, primjerice, još jedan predmet koji se odnosi na istu tuženu državu *Timofeyev protiv Rusije*, br. 58263/00, 23. listopada 2003.).

40. Čini nam se da je većina u presudi *Jurišić (br. 2)* očito nadahnuta predmetom *Wasserman*. Bez obzira na činjenicu da je predmet *Wasserman* nedvojbeno bio presedan, uz dužno poštovanje, moramo izraziti rezerve prema načelu navedenom u toj presudi i drago nam je što se čini da je, prije presude *Jurišić (br. 2)*, bilo vrlo malo drugih presedana Suda koji idu u istom smjeru.

41. Iako se većina trudi (prema našem mišljenju, kontradiktorno, kao što smo već napomenuli) svoje utvrđenje temeljiti na pojavi i kategorije „novog ispitivanja” i kategorije „nastavka povrede”, pokušali smo pokazati da je postojanje relevantnih novih činjenica, potrebnih u objema kategorijama da bi zahtjev bio dopušten, više prividno nego stvarno. Stoga nam je važno naglasiti da je pristup iz predmeta *Wasserman* pojmu „kontinuirane povrede” bitno utvrđenje s kojim se ne slažemo: smatramo da bi se u sudskoj praksi Suda, u budućnosti ili u slučaju mogućeg upućivanja ovog predmeta Velikom vijeću, trebalo razjasniti da je utvrđivanje kontinuirane povrede na temelju predmeta *Wasserman*, sada kada većina u presudi *Jurišić (br. 2)* usvaja taj pristup, vrlo problematično i treba ga odbaciti.

42. Ukratko, smatramo da se, u pristupu sličnom onom u predmetu *Wasserman*, nove činjenice odnose samo na uporno neizvršavanje prethodne presude Suda. Ponašanje tužene države puka je pasivnost, a članak 46. Konvencije, prema našem skromnom mišljenju, dopušta moguće razlikovanje između prethodno navedenih situacija lišenja slobode koje traje ili nerazumno dugog sudskog postupka koji je u tijeku, koji predstavljaju relevantne nove činjenice, i puke pasivnosti, kojom se, prema našem tumačenju članka 46., treba baviti isključivo Odbor ministara.

43. Kao treće, u svjetlu naše rasprave u stavicima 22. – 32. ovog mišljenja, smatramo da bi, ako bi se pristup iz predmeta *Wasserman* općenito slijedio, podnositeljima zahtjeva bilo prepušteno da odluče hoće li svoja očitovanja podnijeti Odboru ministara, kao informaciju relevantnu za ocjenu neizvršenja, ili će ponovno podnijeti zahtjev Sudu. To bi opet dovelo do brojnih problema u koordinaciji između Odbora ministara i Suda, posebice u slučaju mogućih različitih utvrđenja, kao što smo već pokušali gore istaknuti s drugog gledišta.

44. Ono što još više zabrinjava, kao što smo također već spomenuli, je to što predviđamo da bi se kao rezultat pristupa većine u predmetu *Jurišić (br. 2)* broj predmeta na Sudu zasigurno povećao, a dragocjeni protok naknadnih informacija Odboru ministara (vidi stavak 25. ovog mišljenja) mogao bi pak biti zapriječen.

ZAKLJUČAK

45. Strahujemo, na temelju gore navedenih razmatranja u kojima smo, uz dužno poštovanje, izrazili svoje neslaganje s pristupom većine, da odluka o dopuštenosti zahtjeva opasno utječe - i ograničava područje primjene - načela da pitanje provedbe presuda Suda od strane visokih ugovornih stranaka nije u nadležnosti Suda ako nije otvoreno u kontekstu „postupka zbog neispunjenja obveze” predviđenog člankom 46. stavicima 4. i 5. Konvencije, a koje je većina u stavku 29. presude svečano postavila kao opće načelo, prije nego što se upustila u primjenu tog načela na ovaj predmet na način kojim se ipak, kao što to mi sugeriramo, *in concreto* odbacuje to isto načelo. Nadamo se da će se to uskoro moći ispraviti.

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST/STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524